

DEMOGRAFSKA STRUKTURA REPUBLIKE HRVATSKE

Paljuk, Fabijan

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:513014>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-09**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Stručni studij Računovodstva

Fabijan Paljuk

DEMOGRAFSKA STRUKTURA REPUBLIKE HRVATSKE

Završni rad

Osijek, rujan 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Stručni studij Računovodstva

Fabijan Paljuk

DEMOGRAFSKA STRUKTURA REPUBLIKE HRVATSKE

Završni rad

Kolegij: Ekonomika narodnog gospodarstva

JMBAG: 00102278873

e-mail: fpaljuk@efos.hr

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dražen Čučić

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Professional Study of accounting

Fabijan Paljuk

**DEMOGRAPHIC STRUCTURE OF THE REPUBLIC OF
CROATIA**

Final paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenju literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta: Fabija Paljuk

JMBAG: 00102278873

OIB: 03104105378

e-mail za kontakt: paljukf@gmail.com

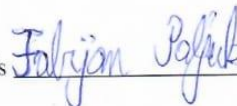
Naziv studija: Stručni studij Računovodstva

Naslov rada: Demografska struktura Republike Hrvatske

Mentor rada: izv. prof. dr. sc. Dražen Čučić

U Osijeku, rujan 2021. godine

Potpis

Demografska struktura Republike Hrvatske

SAŽETAK

Tema Demografska struktura Republike Hrvatske je zanimljiva tema. U uvodu će biti objašnjeno o čemu će se u ovom radu pisati. U metodologiji rada bit će definiran problem ovog rada, određeni ciljevi i predmeti rada, objašnjeno na koji će način biti obrađena ova tema. Zatim će biti navedeni i definirani temeljni demografski pokazatelji, na što oni utječu i o čemu oni ovise. Nakon toga će biti teorijski obrađene predtranzicijska, tranzicijska i posttranzicijska etapa. S obzirom na naslov rada bit će komentirana i objašnjena demografska situacija u Republici Hrvatskoj, kao što su na primjer; struktura i starenje stanovništva, mortalitet i natalitet u RH i depopulacija u RH. Usporedit će se promjene u strukturi stanovništva u RH u odnosu na susjedne zemlje i bit će navedene mjere za suočavanje sa demografskim trendovima koji se događaju u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: demografska struktura, mortalitet, natalitet, depopulacija

Demographic structure of the Republic of Croatia

ABSTRACT

Topic The demographic structure of the Republic of Croatia is an interesting topic. The introduction will explain what will be written about in this paper. The methodology of the paper will define the problem of this paper, specific goals and subjects of the paper, explain how this topic will be addressed. The basic demographic indicators, what they affect and what they depend on will then be listed and defined. After that, the pre-transition, transition and post-transition stages will be theoretically processed. With regard to the title of the paper, the demographic situation in the Republic of Croatia will be commented on and explained, such as; population structure and aging, mortality and birth rate in the Republic of Croatia and depopulation in the Republic of Croatia. Changes in the structure of the population in the Republic of Croatia in relation to neighboring countries will be compared and measures will be listed to deal with demographic trends occurring in the Republic of Croatia.

Keywords: demographic structure, mortality, birth rate, depopulation

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
2.1. Metode istraživanja	2
2.2. Struktura rada	2
3. TEMELJNI DEMOGRAFSKI POKAZATELJI.....	3
3.1. Prirodni pokazatelji	3
3.2. Mehanički pokazatelji	6
4. DEMOGRAFSKA TRANZICIJA	8
4.1. Predtranzicijska etapa.....	8
4.2. Tranzicijska etapa.....	9
4.3. Posttranzicijska etapa	10
5.1. Struktura i starenje stanovništva u RH	11
5.2. Mortalitet i natalitet u RH.....	15
5.3. Depopulacija u RH	17
5.4. Demografske promjene u RH u odnosu na susjedne zemlje	20
6. MJERE ZA SUOČAVANJE S DEMOGRAFSKIM TRENDOVIMA	23
6.1. Prijedlog poticajnih mjera obiteljske politike.....	23
6.2. Nacionalni program demografskog razvitka	24
7. ZAKLJUČAK	26
8. LITERATURA.....	27
9. POPIS TABLICA I GRAFIKONA.....	29

1. UVOD

Demografski trendovi ono su što obilježava svaku zemlju, te se kroz demografske odrednice može donijeti zaključak o stanju određene zemlje, te donositi smjernice za buduće oblike djelovanja. Promatramo li kroz demografske trendove za područje Republike Hrvatske može se zaključiti kako je riječ o jednom konstantnom negativnom trendu, zbog čega se neprestano nalazi u središtu društvenih i političkih djelovanja. Ono što ponajviše uzrokuje i pridonosi negativnom trendu je starenje stanovništva.

Cilj kojem teži ovaj rad leži u tome da se istraže demografski trendovi na području Republike Hrvatske te se donese zaključak što uzrokuju stavljajući u odnos susjedne zemlje. Rad se sastoji od 4 dijela u kojem će se determinirati problematika svakog tog dijela.

U prvom dijelu rada detaljno će se analizirati demografski pokazatelji kako bi se moglo ući u srž problematike u ostalim dijelovima rada. U drugom dijelu rada objasniti će se demografska tranzicija kroz tri etape i to predtranzicijsku, tranzicijsku i posttranzicijsku. U trećem dijelu rada analizom podataka obradit će se i analizirati demografsko stanje na području Republike Hrvatske te će se u odnos staviti susjedne zemlje kako bi se ustanovilo stanje u odnosu na slične države. U posljednjem dijelu rada predstaviti će se oblici djelovanja i programa kojim se nastoji poboljšati demografska slika i popraviti buduća slika stanovništva Republike Hrvatske kroz djelovanje poticajnih mjera obiteljske politike i nacionalni program demografskog razvitka.

2. METODOLOGIJA RADA

U prvom dijelu ovog naslova prikazat će se i objasniti metode koje su se koristile prilikom izrade ovoga završnog rada, te će se u drugom pasusu opisati sama struktura. Prilikom pisanja ovog dijela sažeto je opisana problematika radi što lakšeg snalaženja i razumijevanja.

2.1. Metode istraživanja

Prilikom izrade ovog diplomskog rada u većem dijelu korišteni su izvori podataka koji se definiraju kao sekundarni. Riječ je o stručnim knjigama iz područja demografije i značajki za demografski razvoj, također korišteni su izvori poput stručnih radova, te zakoni nužni za rješavanja i kreiranje novih demografskih trendova. Internetski izvori su korišteni sa Državnog zavoda za statistiku kako bi se kreirali tablice i grafikoni te donijela potpuna slika o demografskim trendovima na području Republike Hrvatske. Osim Državnog zavoda za statistiku korišteni su i službene internetske stranice Učinkovitih ljudskih potencijala na kojima su predstavljene i kreirane mjere za razvoj stanovništva.

2.2. Struktura rada

U uvodnom dijelu rada predstavljena su prva dva dijela rada kao temelj i osnova za ono što slijedi. U trećem poglavlju u fokus su stavljene demografski pokazatelji koji se mogu dijeliti na prirodne i mehaničke, a koji su detaljno razrađeni. Četvrti dio rada kroz tranzicijske etape prikazuje kretanje stanovništva i utjecaj različitih determinanti za njihov pozitivni ili negativni trend. U petom dijelu rada je kroz grafičku i tabelarnu analizu prikazano i objašnjeno demografsko razdoblje kroz različita vremenska razdoblja, te se stavlja u odnos sa drugim susjednim zemljama. U šestom dijelu prikazane su mjere i programi kojim se želi poboljšati demografska slika na području Republike Hrvatske. Naposljetku će se donijeti zaključak o predstavljenoj i analiziranoj problematici.

3. TEMELJNI DEMOGRAFSKI POKAZATELJI

Kada je riječ o temeljnim demografskim pokazateljima naglasak je svakako na kretanju stanovništva, a ono se promatra sa dva aspekta kretanja kao mehaničko i kao prirodno. Kada se promatra s aspekta prirodnog kretanja tada je riječ o kretanjima koji su uzrokovani određenim prirodnim djelovanjem koji se ogledaju kroz natalitet, mortalitet i fertilitet. S drugog pak mehaničkog aspekta može se promatrati na način da se prati djelovanje ljudi na određenom prostoru na način da se prati useljavanja li se ili iseljavanja određeno stanovništvo u druge zemlje. Svaka od navedenih oblika može bitno i na različite načine utjecati na kretanje određenog stanovništva. Primjerice ukoliko je stopa mortaliteta veća od stope nataliteta može se reći kako je riječ o negativnom djelovanju na kretanje ukupnog stanovništva, ali kad je riječ o obrnutom slučaju kada je stopa smrtnosti manja od stope rodosti tada je riječ o pozitivnom trendu. S druge strane, kada je riječ o mehaničkom djelovanju kada su stope iseljavanja veće od iseljavanja može se reći kako je riječ o negativnom djelovanju, dok veći broj useljavanja rezultira pozitivnom promjenom na ukupno stanovništvo.

Prema Wertheimer-Baletić (1982) pokazatelji koji sudjeluju u kreiranju stvarne slike kretanja ukupnog stanovništva na određenom području jesu:

- ekonomski elementi
- dobno-spolna struktura
- psihološki elementi
- kulturno-obrazovni elementi.

3.1. Prirodni pokazatelji

Natalitet odnosno rođenje djece čimbenik je kao što smo u prethodnom dijelu rada naveli koji na ukupnu sliku stanovništva djeluje pozitivno, a predstavlja broj rođene djece koja se rodila stavljajući u odnos 1000 stanovnika u vremenskom periodu od jedne godine. Natalitet se označava u promilima – ‰.

Nejmašić (2008) naglašava kako su se u starom Rimu i Grčkoj pojavili prvi oblici istraživanja rodosti, ali da je prva osoba koja je ostavila pisani trag vezano uz studiju i istraživanja rodosti i smrtnosti na određenom području učinio Grant. On je svoju studiju proveo na području

Londona i u obližnjim okolnim mjestima te je stvorio temelje u kreiranju demografske strukture. Prilikom istraživanja iznio je niz činjenica koje su primjenjive i u današnjem suvremenom svijetu kao što su: da postoji veliki broj elemenata koji utječu na rodnoš, da se kretanje rodnoš može promatrati s aspekta spolne i dobne strukture, te da su određene oscilacije u stopama rodnoš u predjelima grada i onim u okolnim područjima, odnosno na selima.

Promatramo li pronatalitetni razvoj do danas može se zaključiti kako je ono što svakako ima isključivi utjecaj na odnos nataliteta, a u konačnici i mortaliteta jesu spolna i dobna struktura. Prema tome, potrebno je naglasiti kako se uz dobnu i spolnu strukturu razvojem za analizu koriste kriteriji kao što su ekonomski, socijalni i sl. Daljnjim razvojem obuhvatio se i broj rođene djece ženskog spola, upravo iz razloga što čine segment migracijskih kretanja, a ujedno predstavljaju i potencijal za razvoj i podizanje stope nataliteta. „Također, neki autori smatraju da je potrebno razgraničiti odnos između žive i mrtvo rođene djece jer samo živorođena djeca postaju predmet reprodukcije. Živorodenim djetetom smatra se svako dijete koje pri rođenju diše i pokazuje druge znakove života kao što su kucanje srca, pulsiranje pupčane vrpce i nedvojbeno kretanje voljnih mišića.“¹ Kada se pak govori o stopama nataliteta tada je potrebno naglasiti da se ovisno o stopama mogu diferencirati dva oblika nataliteta i to racionalni i fiziološki. Dok je kod racionalnog veoma nizak, kod fiziološkog je visok.

„Prema određenim pokazateljima, smatra se da se stopa nataliteta kreće od 7‰ do 60 ‰. Tako, prema stopama nataliteta, grupiraju se određene zemlje:

- od 31 do 50‰ – zemlje u razvoju – izvaneuropske zemlje
- od 20 do 3‰ – srednje stope nataliteta
- od 10 do 20‰ – niski natalitet.“²

Mortalitet se definira kao negativna odrednica ukupnog kretanja stanovništva, a razlog tome je što utječe na smanjivanje ukupnog broja stanovnika. Obzirom da je starenje i umiranje proces koji je kontinuiran i neizbježan, teži se na kvalitativan i kvantitativan način zamijeniti umrle novim generacijama. „Razina mortaliteta u jednoj zemlji izraz je kompleksnog djelovanja

¹ Wertheimer-Baletić, A., (2017.). *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova)*. Samobor: Meridijani

² Wertheimer-Baletić, A. Demografski tranzicijski procesi – kontinuitet ili diskontinuitet. 14. listopada 2015. <https://hrcak.srce.hr/154740>

bioloških, ekonomskih i socijalnih činilaca, tako da je razina mortaliteta uopće, a posebno mortaliteta dojenčadi značajan pokazatelj postojećeg životnog standarda.³ Mortalitet označava broj umrlih osoba na tisuću stanovnika u vremenskom periodu od jedne godine, a oznaka je m , te se kao i natalitet izražava u promilima.

Kada je riječ o biološkim čimbenicima poseban naglasak se stavlja na strukturu stanovništva iz razloga što se kroz stope mortaliteta rezonira slika starosti stanovništva neke zemlje. Ono što također pripada tome kriteriju je opće zdravstveno stanje pacijenata, u pogledu ranijeg ili kasnijeg nastupanja smrti. S druge strane, ekonomsko-socijalni čimbenici obuhvaćaju životni standard stanovništva, razina obrazovanja, te dostupnost zdravstva i zdravstvenih usluga.

Prirodno kretanje stanovništva može se dobiti ukoliko se stavi u odnos natalitet i mortalitet stanovništva za jednu kalendarsku godinu, prema sljedećoj formuli:

Ukoliko je natalitet veći od mortaliteta stanovništva tada je riječ o prirodnom prirastu, onome za čime teži većina tranzicijskih zemalja pa tako i Hrvatska. S druge strane, ukoliko je mortalitet veći od nataliteta tada je riječ o prirodnom padu, odnosno o depopulaciji određenog stanovništva.

Reprodukcija stanovništva podrazumijeva obnavljanje stanovništva, a pokazatelj koji to najbolje pokazuje je fertilitet. Najjednostavniji pokazatelj reprodukcije stanovništva je stopa prirodnog kretanja, ali osnovni pokazatelji reprodukcije stanovništva su stope reprodukcije, a izračun obuhvaća tri kategorije: rođenje ženske živorođene djece, podaci o ženama o fertilnom razdoblju te smrtnost žena u fertilnoj dobi. Fertilitet tako predstavlja razdoblje života jedne žene kada je sposobna rađati, a definira se kao razdoblje od 15 do 49 godine života. Stopom fertiliteta nastoji se predočiti buduće kretanje stanovništva, a računa se na način da se broj živorođene djece stavlja u odnos 1000 žena. „Čimbenici koji utječu na fertilitet:

- biološko-dobna struktura, godine stupanja u brak, nesudjelovanje žena u reprodukciji, nasljedne osobine
- ekonomsko-socijalni: (razina ekonomskog razvoja, uvjeti osnivanja obitelji, troškovi, položaj žene u obitelji, razina obrazovanja: veće obrazovanje – manja stopa nataliteta
- socio-psihološki: stavovi prema broju djece, školovanju i zaposlenju, religijske norme

³ Wertheimer-Baletić, A., (1982.). *Demografija, stanovništvo i ekonomski razvitak*. Zagreb: Informator izdavačka kuća

- psihološki: (stavovi o broju djece, osobne psihološke odluke, ekonomski zahtjevi života).“⁴

3.2. Mehanički pokazatelji

„Statistika migracija je svugdje u svijetu najlošije praćena demografska pojava. Tu se ne radi o nedostatku želje, volje ili interesa istraživača. Kada su u pitanju migracije stanovništva, glavni je problem evidencija odseljenika, pogotovo ako se odseljenik preselio u drugu državu. Naime, u modernim demokratskim zemljama svaka odrasla osoba (ili obitelj) može otputovati iz zemlje prebivališta, a za to ne mora tražiti odobrenje ili svoj odlazak izvan matične države bilo kome “prijaviti”. A odlazak, kratkotrajan i privremen može prerasti u trajan-doživotan. Upravo zbog toga su demografske bilance vanjskih migracija u pravilu ogroman trud istraživača te svojevrsna ili više dobro pogođena procjena.“⁵

Kao što je navedeno u uvodnom dijelu odlomka mehanički pokazatelji se ogledaju kroz migracijska kretanja stanovništva. Osoba koja koristi mogućnost kretanja u drugu zemlju radi vlastitih egzistencijalnih pitanja ili osobnih razloga naziva se migrant. Tako osoba koja napušta svoju zemlju naziva se emigrant, dok se u zemlji u koju dolazi naziva imigrant. Također razlikujemo i unutarnje migracije koje se prvenstveno baziraju na preseljenja unutar granica određene države. „U 2019. mjesto stanovanja unutar Republike Hrvatske promijenilo je 71.790 osoba. Najveći broj preseljenog stanovništva unutar Republike Hrvatske bio je u dobi od 20 do 39 godina (46,9%), a udio žena bio je 54,8%.“⁶ S druge strane, kao što je navedeno vanjske migracije odlikuje napuštanje države i odlazak u drugu državu. „U 2019. u Republiku Hrvatsku iz inozemstva se doselilo 37 726 osoba, a u inozemstvo se odselilo 40 148 osoba. U 2019. iz inozemstva se doselilo 26,2% hrvatskih državljana i 73,8% stranaca, a odselilo se 80,8% hrvatskih državljana i 19,1% stranaca.“⁷

⁴ Wertheimer-Baletić, A., (1982.). *Demografija, stanovništvo i ekonomski razvitak*. Zagreb: Informator izdavačka kuća

⁵ Žabčić, R., (2007.). *Temeljne značajke iseljavanja hrvatskog stanovništva s posebnim naglaskom na iseljavanje u proteklih petnaestak godina* 26, 97-115. COBISS: Dve domovini - Two Homelands

⁶ https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm

⁷ https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm

Prema statističkoj obradi podataka unutarnje migracije podatke prikuplja na način da se analizira broj osoba koje je svoje mjesto prebivališta zamijenilo drugim kao i spol i dob osoba za vremensko razdoblje jedne kalendarske godine na području Republike Hrvatske. S druge strane, kada je riječ o vanjskim podacima se prikupljaju i analiziraju na isti način samo što je u ovom slučaju riječ o promjeni države u kojoj je imala prebivalište zamjenjuje drugom u vremenskom periodu jedne kalendarske godine.

Razlika između broja odseljenih i doseljenih na području jedne države predstavlja migracijski saldo stanovništva neke države. Shodno time, može se zaključiti da je saldo pozitivan onda kada je broj doseljenih veći od broja odseljenih iz države te je riječ o rastu mehaničkog dijela. S druge strane pak, kada je iseljenih veći broj od useljenih tada je riječ o negativnom saldu. U 2019. godini prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2020) saldo stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom iznosio je -2 422. te se može zaključiti kako je on negativan.

„Depopulacija je oblik općeg kretanja stanovništva pod kojim, u užem smislu, razumijevamo smanjenje broja stanovnika, a u širem, dugotrajnije smanjivanje broja stanovnika koje implicira poremećaje u strukturi i prirodnoj dinamici stanovništva nekog naselja ili područja.“⁸ Ono što se smatra najvećim problemom i razlogom za iseljavanja je nezaposlenost koja ima izravno utjecaj i na ekonomske probleme. Stoga se kada je riječ o unutarnjim migracijama mladi sve više iseljavaju sa sela te odlaze u gradove radi više mogućnosti i većeg prosperiteta. S druge strane, kada je riječ o vanjskim migracijama posljednjih nekoliko godina svjedoci smo odljeva mozгова u toj mjeri da ne odlaze samo jedan član obitelji, već cijele obitelji sa djecom, ne samo mlade osobe, već i osobe starije životne dobi koji nisu zadovoljni visinom primanja. Treba naglasiti kako je ipak u Republici Hrvatskoj uzrok depopulacije u najvećoj mjeri prirodni prirast, odnosno broj mortaliteta već desetljećima je u padu što dovodi do prirodne depopulacije stanovništva Hrvatske.

⁸ Nejmašić, I., *Depopulacija u Hrvatskoj : korijeni, stanje, izgledi*. Zagreb: Globus nakladni zavod: Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu

4. DEMOGRAFSKA TRANZICIJA

„Demografska je tranzicija proces transformacije tradicionalnog u moderni tip reprodukcije stanovništva. Prvi obilježavaju visoke stope nataliteta i mortaliteta(...). Drugi, moderan tip reprodukcije, obilježavaju niska razina vitalnih stopa (nataliteta i mortaliteta) koja je postignuta pod dominantnim utjecajem brojnih faktora sadržanih u globalnom procesu modernizacije društva, a napose pod utjecajem ekonomsko-socijalnih faktora.“⁹ Važno je naglasiti kako se je demografska tranzicija od iznimnog značaja upravo iz razloga što je obilježio povijesni razvoj svekolikog stanovništva, a odvijala se kroz tri faze koje će se više objasniti u nastavku, a to su:

1. Predtranzicijska
2. Tranzicijska
3. Posttranzicijska.

4.1. Predtranzicijska etapa

Prema Wertheimer-Baletić (1982) predtranzicijska etapa obuhvaća vremensko razdoblje od kraja 17. i početka 18. stoljeća, a karakteristično je kako je stotinjak godina trebalo kako bi se prešlo u iduću fazu tranzicije. Smatra se kako je ovo jedna od etapa koja je najmanje istražena iz razloga što ne postoji dovoljan broj valjanih podataka o stanovništvu. Glavno obilježje ove etape svakako su izrazite vrijednosti nataliteta, ali i velike oscilacije i varijacije porasta vrijednosti mortaliteta uzrokovanih raznoraznim epidemijama, ratovima ili čak nepogoda uzrokovanih prirodnim djelovanjem, te mnogi drugi. Svakako obzirom da je riječ o vremenskom razdoblju u kojem je poljoprivreda bila jedna od najzastupljenijih grana, visoke vrijednosti mortaliteta direktno su utjecali na gubitak radne snage u toj branši. S druge strane, porastom vrijednosti nataliteta pružalo je nadu u segmentu poljoprivrede. „Veći broj djece u okolnostima svojstvenim prirodnoj i agrarnoj privredi predstavljao je za obitelj istodobno rentabilnu ekonomsku investiciju, a i element veće socijalne sigurnosti.“¹⁰

⁹ Wertheimer-Baletić, A., (2017.). *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova)*. Samobor: Meridijani

¹⁰ Wertheimer-Baletić, A., (1982.). *Demografija, stanovništvo i ekonomski razvitak*. Zagreb: Informator izdavačka kuća

Također ono što je potrebno naglasiti, a što je vrlo zanimljivo to da je životni vijek ljudi u ovoj fazi bio veoma nizak, a raspon je bio od dvadeset do četrdeset godina. No, kako bi takav trend promijenio najveći naglasak bio je na podizanju nataliteta. Ali obzirom da su stopa nataliteta i mortaliteta u tom razdoblju bile podjednake to i nije imalo značajan utjecaj na broj stanovništva.

4.2. Tranzicijska etapa

„Hrvatska je prešla iz predtranzicijske etape u etapu demografske tranzicije 1880. godine. Početkom 80-ih godina, izuzev izoliranih plemena, sve su zemlje prešle u drugu etapu.“¹¹

Etapa demografske tranzicije prema Wertheimer-Baletić (2017) dijeli se na:

- rana
- centralna
- kasna.

Ranu etapu demografske tranzicije obilježio je pad smrtnosti ispod trideset promila. Ono što je ponajviše pospješilo pad smrtnosti je razvoj u području trgovine i prometa, otkrivanje novih kontinenata, napredak u obavljanju poljoprivrednih zadataka, te unapređenje i djelotvornost zdravstvene zaštite. Kada je riječ o broju rođene djece u tom periodu on je ostao isti.

Centralna etapa svoj početak je obilježila u nekim zemljama u 19. stoljeću pa sve do početka 20. stoljeća. Ono što je karakteristično za ovu etapu je značajan pad stopa rođene djece čiji je uzrok bio stavljanje vlastitih egzistencijalnih pitanja prije nego što se odluči na brak. „Upravo je centralna tranzicijska podetapa u demografskoj povijesti zapadnoeuropskih zemalja bila ono razdoblje u kojem je na smanjivanje nataliteta bitno utjecao proces modernizacije društva—industrijalizacija gospodarstva, urbanizacija naselja, zdravstveni progres i širenje obrazovanja.“¹²

¹¹ Wertheimer-Baletić, A., (2017.). *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova)*. Samobor: Meridijani

¹² Wertheimer-Baletić, A., (1982.). *Demografija, stanovništvo i ekonomski razvitak*. Zagreb: Informator izdavačka kuća

Posljednja etapa demografske tranzicije predstavlja odnos u kojemu stopa smrtnosti ostaje ista, dok stopa rodnošći i dalje bilježi značajne padove, a što za posljedicu ima starenje ukupnog stanovništva. Ono što je zasigurno utjecalo na to da se rodnošć smanji je upotreba sredstava kojim se sprečava trudnoća. Kasna etapa predstavlja razdoblje u promjeni svjetonazora stanovništva koje je bitno utjecao na stvaranje obitelji u konačnici.

4.3. Posttranzicijska etapa

Posttranzicijska etapa je prema Wertheimer-Baletić (1982) etapa koju karakterizira niske stope nataliteta i mortaliteta, ali koje su međusobno uravnotežene. Rezultat takvog ponašanja je približni nulti odnosno nulti prirodni prirast što za uzrok ima stagnaciju stanovništva kroz veći vremenski period. „Kronološki uzevši, to prvo dolazi do izražaja kod ženskog stanovništva (stopa neto reprodukcije pada ispod kritične razine od 1,0), pa zatim i kod ukupnog stanovništva (stopa totalnog fertiliteta pada ispod kritične razine od 2,1).“¹³

Kada je riječ o europskim zemljama može se reći kako je tranzicija završila 70-ih godina prošlog stoljeća, dok u drugim dijelovima svijeta kao što su Afrika, Azija ili Južna Amerika započela nešto kasnije, ali se odvija brže obzirom da je riječ o nerazvijenim zemljama.

¹³ Wertheimer-Baletić, A., (2017.). *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor radova)*. Samobor: Meridijani

5. DEMOGRAFSKA SITUACIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U ovom dijelu rada će se na temelju podataka Državnog zavoda za statistiku analizirati struktura stanovništva Republike Hrvatske. Izvori podataka na temelju kojih će se analizirati demografska slika Hrvatske jesu posljednji zapisi popisa stanovništva koji je kreiran 2011. godine, a ove godine kreće se s novom obradom podataka. Također, ono što je uzeto u obzir je i statistika umrlih i rođenih kako bi se pratilo prirodno kretanje stanovništva, te statistika imigracija i emigracija kako bi se pratilo mehaničko kretanje stanovništva.

Potrebno je naglasiti kako se u Republici Hrvatskoj već dugi niz godina odvijaju demografski rezultati koji nemaju povoljnu sliku, a rezultati su raznoraznih kretanja koji traju dugi niz godina. Takav trend uzrokovao je konstantnu liniju pada ukupnog broja stanovnika, pridodavajući tome i negativan prirodni prirast, kao i negativan trend na polju stope fertiliteta. Svakako ne treba zanemariti i sve veći broj starog stanovništva, stalna iseljavanja zbog nedostatka radnih mjesta, loša ekonomska krvna slika i razni drugi problemi u sustavu Republike Hrvatske.

5.1. Struktura i starenje stanovništva u RH

Struktura stanovništva na području Republike Hrvatske godinama se mijenjao, a praćen je mnogim promjenama i događajima koji su utjecali na promjenu u broju stanovnika. „Prema relevantnim demografsko-statističkim pokazateljima, stanovništvo Hrvatske obilježavaju smanjujući fertilitet, negativni prirodni prirast, emigracijska depopulacija, ukupna depopulacija i starenje stanovništva.“¹⁴ U nastavku će se prikazati kretanje stanovnika Republike Hrvatske za razdoblje od 2015. do 2019.

Dinamični porast broja stanovnika nastupio je nakon dva svjetska rata, a što je utjecalo na stabilnost u porastu broja stanovništva. Ono što je popratilo takvo razdoblje je i porast broja sklopljenih brakova te je shodno tomu uslijedio i baby boom što je popraćeno i vidljivo iz podataka prikazanim u tablici.

¹⁴ Nejmašić, I. (2014). *Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa, Migracije i etničke teme*. 3 405–435

Tablica 1. Kretanje stanovništva Republike Hrvatske 1961.-2019.

Godina popisa	Broj stanovnika
1961.	4.159.696
1971.	4.169.707
1981.	4.391.139
1991.	4.499.049
2001.	4.203.831
2011.	4.284.889
2015.	4 203 604
2016.	4 174 349
2017.	4 124 531
2018.	4 087 843
2019.	4 065 253

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm

Kao što je navedeno u uvodnom dijelu tablice brza dinamika rasta broja stanovništva nastupila je početkom šezdesetih godina, te je takav trend nastavljen sve do 1991. godine kada je nastupio Domovinski rat. To je svakako glavni razlog za smanjenje ukupnog broja stanovništva u razdoblju od 1991. do 2001. godine. Hrvatska je u posljednjem popisu koji je obavljen 2011. godine na svome području brojao 4.284.899 stanovnika. Promatrajući popis stanovnika iz 2001. godine smanjenje je to od gotovo 153.000 stanovnika, odnosno 3,50% kada je Republika Hrvatska brojala 4.437.460 stanovnika. Pad stanovnika nastavlja se kontinuirano, te se u 2019. godini broj stanovništva na području Republike Hrvatske smanjio za 22.590 osoba, što je 0,6%.

U sljedećem dijelu prikazat će se stanovništvo Republike Hrvatske po županijama kako bi se utvrdilo kako je stanovništvo rasprostranjeno u različitim dijelovima Hrvatske.

Tablica 1. Stanovništvo Republike Hrvatske po županijama 1961. -2019.

Županija	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Republika Hrvatska	4.203.604	4.174.349	4.124.531	4.087.843	4.065.253
Zagrebačka	316.506	314.549	311.416	309.469	309.169
Krapinsko-zagorska	128.905	127.748	126.334	125.357	124.517
Sisačko-moslavačka	160.292	157.204	152.546	148.589	145.904
Karlovačka	121.840	120.321	118.263	116.829	115.484
Varaždinska	171.879	170.563	168.560	166.982	166.112
Koprivničko-križevačka	112.357	110.976	109.137	107.711	106.367
Bjelovarsko-bilogorska	113.746	111.867	109.822	107.909	106.258
Primorsko-goranska	291.654	289.479	286.677	284.239	282.730
Ličko-senjska	47.634	46.888	45.943	45.184	44.625
Virovitičko-podravska	80.610	79.111	77.086	75.257	73.641
Požeško-slavonska	73.473	71.920	69.583	67.862	66.256
Brodsko-posavska	151.012	148.373	143.827	140.072	137.487
Zadarska	170.168	169.581	168.672	168.153	168.213
Osječko-baranjska	294.233	290.412	283.035	277.227	272.673
Šibensko-kninska	104.315	103.021	101.436	100.153	99.210
Vukovarsko-srijemska	169.224	165.799	159.213	154.371	150.985
Splitsko-dalmatinska	453.155	452.035	449.610	448.071	447.747
Istarska	208.180	208.105	208.229	208.765	209.573
Dubrovačko-neretvanska	122.280	121.970	121.381	121.215	121.816
Međimurska	112.576	112.089	110.999	109.921	109.232
Grad Zagreb	799.565	802.338	802.762	804.507	807.254

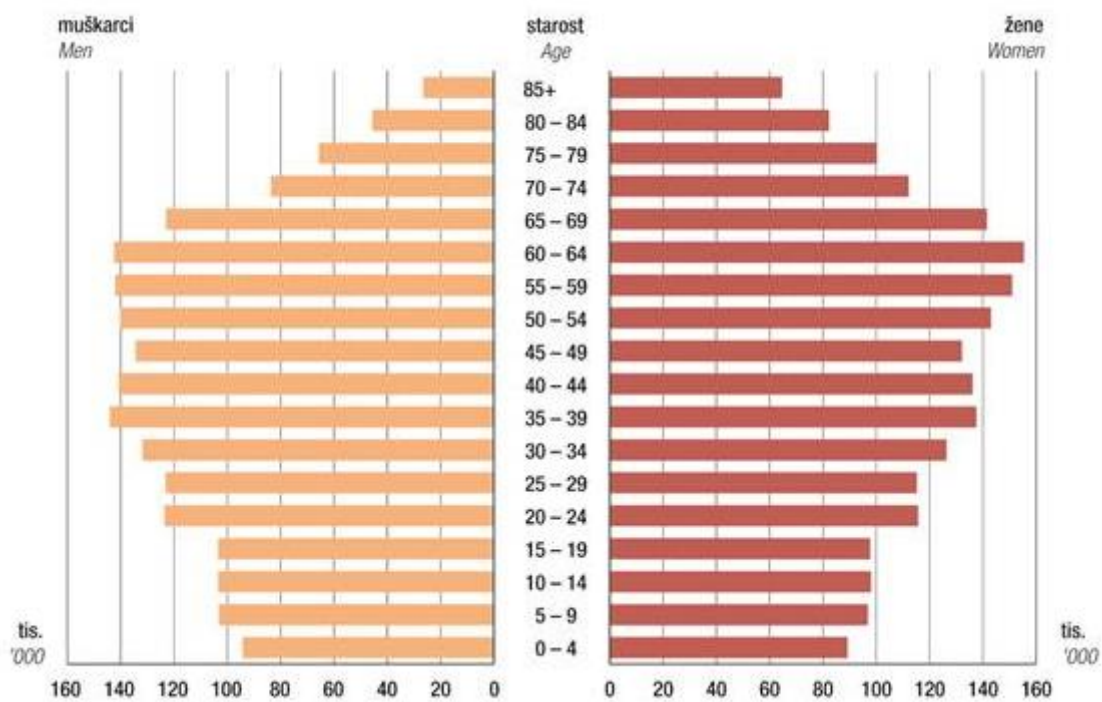
Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm

Prema podacima vidljivima iz tablice može se primijetiti kako je pad stanovništva u konstantnom padu, te je u odnosu na 2015. godinu u 2019. godini zabilježen pad stanovništva za 3,29%. Takav trend uzrokovan je lošom populacijskom politikom i iseljavanjem u druge države radi potrage za boljim životom. Kada se promatra sa aspekta županija možemo zaključiti kako su velike oscilacije u stupnjevima rasprostranjenosti stanovništva, te je tako najviše

stanovništva naseljeno na području Grada Zagreba i to 807.254 stanovnika, dok je najmanje stanovnika naseljeno na području Ličko-senjske županije i to samo 44.625 stanovnika.

Dobno-spolna struktura stanovništva jedan je od pokazatelja starosti stanovništva, a promatra se kroz indeks starenja. Indeks starenja prikazuje odnos starog stanovništva odnosno onih stanovnika koji imaju 60 i više godina, stavljajući pri tome u odnos osobe koje su mlađe od 20 godina. U sljedećoj tablici prikazati će se prema dobi i starosti za 2019. godinu.

Tablica 2. Stanovništvo Republike Hrvatske prema dobi i starosti 2019. godine

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm

Prema podacima vidljivim iz tablice možemo zaključiti kako je najveći udio u stanovništvu Republike Hrvatske zastupljen u ženskom dijelu populacije, te se najveći broj nalazi u rasponu od 60 do 64 godine. Pogledali se cjelokupna slika može se zaključiti kako je veći omjer starijeg stanovništva što uzrokuje prirodnu depopulaciju stanovništva o čemu će se više reći u nastavku.

„Starenje stanovništva jedan je od najvažnijih demografskih fenomena suvremenog svijeta, Vjerojatno nema nijednog demografskog procesa ni aspekta demografskih promjena koji bi, globalno gledano, za 21. stoljeće bio značajniji od prostornog širenje izvanredno brzog

procesa starenja stanovništva.“¹⁵ U sljedećoj tablici prikazat će se prosječna starost stanovništva Republike Hrvatske za razdoblje 1971.-2019. godine.

Tablica 3. Prosječna starost stanovništva Republike Hrvatske 2015.-2019.

Godina	Prosječna starost			Indeks starenja %		
	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene
2015.	42,6	40,7	44,3	127,5	104,1	152,2
2016.	42,8	41,0	44,5	132,0	108,2	157,0
2017.	43,1	41,3	44,8	136,9	112,8	162,3
2018.	43,4	41,5	45,0	141,4	116,7	167,5
2019.	43,6	41,8	45,3	145,4	120,5	171,8

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm

Indeks starenja stanovništva kontinuirano raste, te u posljednjoj godini istraživanja iznosi 145,4. Podaci su to koji su pomalo zabrinjavajući osobito kada je riječ o ženama. Uzme li se u obzir to da je fertilitet žena do 49 godina, a da je prosječna starost žena 45,3 godina u 2019. godina zabrinjavajući je podataka koji se opsežnom analizom mora pristupiti kako bi donijele konstruktivne mjere kojim bi se utjecalo na smanjenje depopulacije.

5.2. Mortalitet i natalitet u RH

U ovom dijelu rada obradit će se podaci o broju rođene djece i umrlih za razdoblje od 2011. do 2019. godine, te podaci o broju sklopljenih brakova kao sastavni dio za pregled cjelokupnog prikaza prirodnog kretanja na području Republike Hrvatske.

¹⁵ Wertheimer-Baletić, A. (1973). *Demografija : (stanovništvo i ekonomski razvitak)*. 8(6), 1-423.

Tablica 4. Udio živorođenih i umrlih u Republici Hrvatskoj 2011.-2019.

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Živorodeni	41.197	41.771	39.939	39.566	37.503	37.537	36.556	36.945	36.135
Umrli	51.019	51.710	50.386	50.839	54.205	51.542	53.477	52.706	51.794
Brakovi									
Sklopljeni	20.211	20.323	19.169	19.501	19.834	20.467	20.310	19.921	19.761
Razvedeni	5.662	5.659	5.992	6.570	6.010	7.036	6.265	6.125	5.936

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm

Republika Hrvatska već dugi niz godina zauzima mjesto na dnu ljestvice po natalitetu, a razlog tomu je što se na tisuću stanovnika rađa samo 9 živorođene djece. Promotri li se 2019. godina zamijećen je pad broja rođene djece, i to za 810 djece u odnosu na 2018. godinu te je prema podacima iz tablice vidljiv kontinuiran pad.

Kada je riječ o broju umrlih osoba na području Hrvatske, od početka promatranog razdoblja bilježi se kontinuirani rast, ali ipak u 2019. godini bilježi se smanjenje broja umrlih stanovnika u odnosu na prethodnu godinu. Prema evidencije riječ je o smanjenju od 1,7%.

Od početka rata Hrvatska se našla na demografskoj prekretnici i od tada prati negativni trend. Tomu svakako ne pridonosi činjenica da unatoč tome što više ljudi sklapa brak, više ih se i razvodi. Bitno je također naglasiti kako se i razlika između broja rođene djece i umrlih sve više povećava te je nužno predložiti učinkovite mjere na nacionalnom nivou.

U sljedećem dijelu prikazat će se stope prirodnog kretanja stanovništva, odnosno u kojem smjeru se kreće Hrvatska obzirom na prethodno nabrojane kriterije. Analiza obuhvaća kretanje stanovništva u razdoblju od 2011. godine do 2019.

Tablica 5. Stope prirodnog kretanja stanovništva

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Na 1 000 stanovnika									
Živorodeni	9,6	9,8	9,4	9,3	8,9	9,0	8,9	9,0	8,9
Umrli	11,9	12,1	11,8	12,0	12,9	12,3	13,0	12,9	12,7
Prirodni prirast	-2,3	-2,3	-2,5	-2,7	-4,0	-3,4	-4,1	-3,9	-3,9
Sklopljeni brakovi na 1 000 stanovnika	4,7	4,8	4,5	4,6	4,7	4,9	4,9	4,9	4,9
Razvedeni brakovi na 1 000 sklopljenih	280,1	278,4	312,6	336,9	303,0	343,8	308,5	307,5	300,4

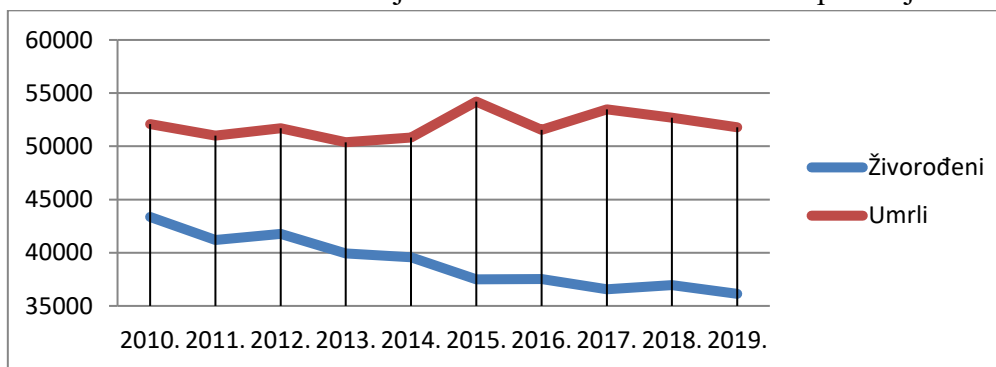
Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm

Prema podacima vidljivim iz tablice može se zaključiti kako Hrvatska u posljednjem desetljeću bilježi negativan prirodni rast, te se on godinama povećava. Kada je pak riječ o broju sklopljenih brakova vidljivo je povećanje, ali se povećanje odvija i na području razvedenih brakova. U 2019. godini je tako na tisuću sklopljenih brakova razvedeno 300, a to znači da je na području Republike Hrvatske svaki treći brak osuđen na loš rezultat.

5.3. Depopulacija u RH

Neprestano se odvijaju promjene na području Republike Hrvatske u svim segmentima, no međutim zna se reći kako Hrvatska prati trendove susjednih europskih zemalja što je djelomično točno. Međutim, uočene su bitne razlike u tendenciji najbitnijih demografskih pokazatelja. Kao što je već navedeno Hrvatska je sve do 1990. bilježila tendenciju rasta broja stanovnika, te se nakon toga, a uslijed Domovinskog rata događaju krucijalne promjene na području demografije u smislu stalnog opadanja broja stanovnika. Drugi dio bitan za potpuno demografsku sliku je praćenje migracijskih kretanja, a riječ je o tome da Hrvatska u periodu od 1990. godine do danas obilježava potpuno negativna slika demografskog razvitka u pogledu negativnog prirasta, depopulacije i negativnog salda migracija. Svakako, ono što je obilježje susjednih zemalja i Hrvatske je starenje stanovništva. Ono što je dodatno pospješilo depopulaciju jesu mjere koje se ne provede iako postoji nekoliko oblika programa za provođenje populacijske politike koji će se detaljnije objasniti u idućem obliku.

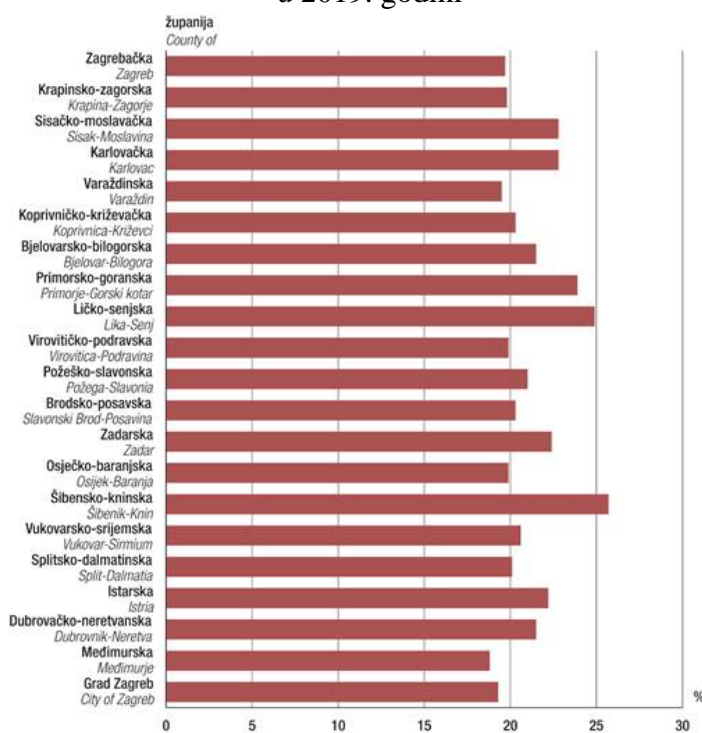
Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva 2010. – 2019. na području RH

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm

Prema grafikonu se može zaključiti kako Hrvatska bilježi tendenciju rasta umrlih i smanjenja broja rođenih što dovodi do prirodne depopulacije stanovništva. Kada je pak riječ o dobnoj strukturi stanovništva.

Tablica 6. Udio stanovništva u dobi od 65 godina i više po županijama u Republici Hrvatskoj u 2019. godini

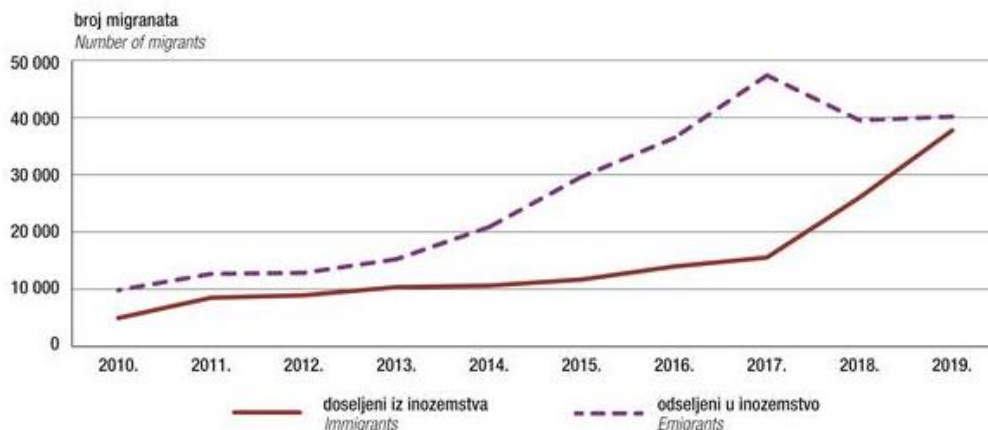

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm

U stručnoj literaturi struktura stanovništva dijeli se na tri kategorije i to prva kategorija predstavlja mlado stanovništvo u razdoblju od rođenja do četrnaeste godine života, zrelo stanovništvo od petnaeste godine do 64. godine navršenog života, te staro stanovništvo je od 65

godine na više što je i predmet ove analize. Prosječna starost stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini iznosila je 42 godine te se Hrvatska nalazi na vrhu ljestvice prema udjelu starog stanovništva. Udio mladog stanovništva bilježi također tendenciju pada te prema službenim podacima iznosi 19,8%. Prema podacima iz tablice može se zaključiti kako je udio starog stanovništva na području Republike Hrvatske na području Šibensko-kninske županije, a najmanji na području Međimurske.

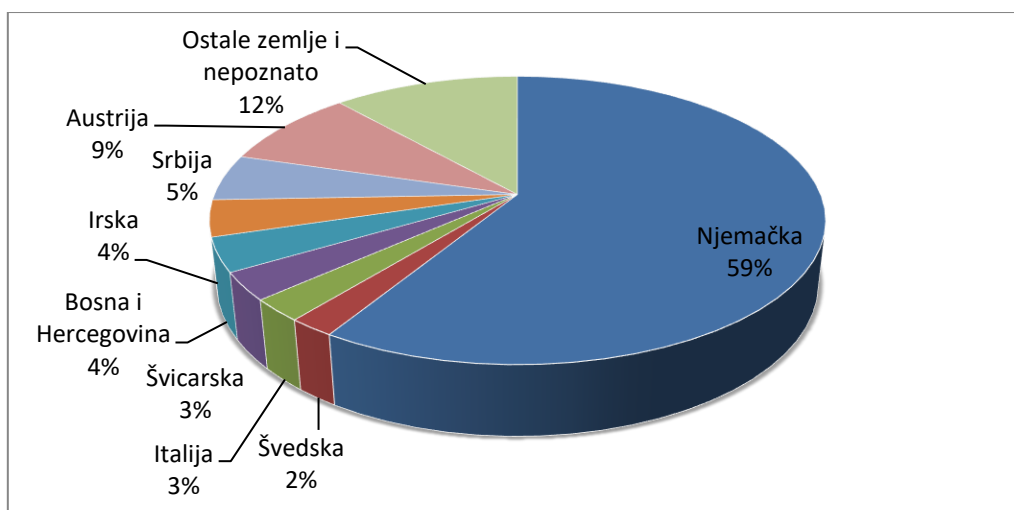
Grafikon 2. Migracijski saldo Republike Hrvatske u 2019. godini

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm

Kada se pak depopulacija promatra kroz migracijska kretanja prema podacima iz grafikona može se zaključiti kako su razlike između imigracija i emigracija drastične te je vidljiv rast u oba područja promatranja, te je u Hrvatsku u 2019. godini razlika između odseljenih i useljenih iznosio -2.422 osobe.

Grafikon 3. Odseljeni državljani Hrvatske prema državama u 2019. godini

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm

Prema podacima iz grafikona najzastupljenija država u koju su se Hrvati selili u 2019. godini je Njemačka, dok je manji interes za Austriju, Srbiju, Irsku, Bosnu i Hercegovinu, Švicarsku, Italiju, Švedsku te ostale zemlje.

5.4. Demografske promjene u RH u odnosu na susjedne zemlje

U ovom dijelu rada usporedit će se gospodarski trendovi Republike Hrvatske sa trendovima dvije susjedne zemlje Mađarske i Italije, te će se naposljetku donijeti zaključak provedene analize.

U prvom dijelu usporedit će se stope nataliteta na području Mađarske i Italije stavljajući u odnos broj rođenih djece u Hrvatskoj.

Tablica 7. Stope nataliteta Mađarske, Italije i Republike Hrvatske 2015.-2019.

	Hrvatska	Mađarska	Italija
2015.	9,6	8,8	9,2
2016.	9,8	9,1	9
2017.	9,4	9,0	8,5
2018.	9,3	9,5	8,3
2019.	8,9	9,4	8

Izvor: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/>

Pad nataliteta postao je karakterističan za sve europske zemlje, a na začelju kolone s najmanjom stopom nataliteta je Italija s 8‰, a zajedno s Italijom, Hrvatska zauzima položaj država u kategoriji do 9‰ sa najnižim stopama nataliteta. Mađarska se nalazi u višoj kategoriji prema stopi nataliteta, a iznosi 9,4‰.

U drugom dijelu usporedit će se stope fertiliteta stanovništva susjednih zemlja s Hrvatskom za razdoblje 2015.-2019. godine.

Tablica 8. Stope fertiliteta Mađarske, Italije i Republike Hrvatske 2015.-2019.

	Hrvatska	Mađarska	Italija
2015.	1,48	1,23	1,44
2016.	1,51	1,34	1,43
2017.	1,46	1,35	1,39
2018.	1,46	1,44	1,37
2019.	1,40	1,45	1,35

Izvor: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/>

Kada je riječ o području Hrvatske kada je riječ o stopama fertiliteta, ona godinama već stagnira ili se nalazi u padu. Razlog leži u činjenici da je totalna stopa fertiliteta koja je najmjerodavniji pokazatelj fertiliteta manji od 2,1 što se smatra minimalnom vrijednosti za mogućnost reprodukcije stanovništva. Usporedimo li brojke susjednih zemalja može se uvidjeti kako je Italija u još lošijem odnosu od nas, dok je Mađarska neznatno u boljem položaju. Svakako sve se države nalaze ispod prosjeka nužnog za obavljanje reprodukcije.

U nastavku će se prikazati očekivano trajanje života za područje susjednih zemalja stavljajući u odnos Republiku Hrvatsku kako bi se ustanovilo prate li svi trend starenja stanovništva i koliko su populacijske mjere pojedinih država učinkovite i djelotvorne.

Tablica 9. Prosječna očekivana dob života Mađarske, Italije i Republike Hrvatske 2015.-2019.

	Hrvatska	Mađarska	Italija
2015.	73,8	71,2	79,7
2016.	73,9	71,6	79,8
2017.	74,5	72,2	80,3
2018.	74,7	72,3	80,7
2019.	74,4	72,3	80,7

Izvor: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/>

Kada je riječ o prosječnoj očekivanoj dobi istraživanih zemalja sve zemlje imaju veliki udio starog stanovništva što govori i podaci iz tablice, te je u porastu. Razlog tomu je i smanjenje broja nataliteta, povećanje broja umrlih te smanjenje ženske populacije u fertilnoj dobi. Zemlje koje su proučavane podjednako variraju međutim Italija se našla na začelju te tako prosječna starost stanovništva iznosi 80,7 godina, slijede ju Hrvatska sa 74,4 godine te Mađarska sa 72,3 godine.

Tablica 10. Vanjske migracije Mađarske, Italije i Hrvatske 2015.-2019. godine

		Hrvatska	Mađarska	Italija
2015.	odseljeni	29.651	2	293
	useljeni	11.706	7	37
2016.	odseljeni	36.436	44	496
	useljeni	13.985	6	46
2017.	odseljeni	47.352	57	817
	useljeni	15.553	8	80
2018.	odseljeni	39.515	89	1.288
	useljeni	26.029	17	186
2019.	odseljeni	40.148	79	795
	useljeni	37.726	20	329

Izvor: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/>

Prema podacima iz tablice vidimo kako Republika Hrvatska stoji poražavajuće u odnosu na druge dvije promatrane zemlje osobito uspoređujući se s Mađarskom. Hrvatska kontinuirano povećava broj osoba koji se seli u inozemstvo, a što je uzrokovano teškim pronalaskom posla, male plaće, niski životni standard, korumpiranost i slično. Pogledamo li odnos doseljenih/useljenih brojke su uistinu poražavajuće. Mađarska tokom godina ima tek toliko evidentiranih migracija čemu bi trebala težiti svaka država, a ni Italija ne zaostaje previše za njom.

6. MJERE ZA SUOČAVANJE S DEMOGRAFSKIM TRENDOVIMA

Za sprečavanje negativnih trendova koje su obilježile demografsko kretanje do danas nužno je kreirati i usklađivati politiku obitelji koja bi sadašnjim i budućim roditeljima omogućili jednostavnije i pristupačnije podizanje obitelji uz radnu obvezu te različite oblike migracijske politike u kojima se odvija depopulacija. Obiteljska politika je nužna u onim područjima kreiranja rješenja za dugogodišnja razdoblja zadovoljavajući pri tome različite socijalne i ekonomske aspekte što ima za cilj usporiti negativne trendove koji traje dugi niz godina. S druge strane, politika usmjerena na imigracije usmjerena je na ona područja u kojima mjere za podizanje stopa fertiliteta nisu učinkovite.

„Vlada RH donijela je 29. travnja 2021. godine Odluku o pokretanju postupka izrade Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2031. godine. Odlukom se zadužuje Središnji državni ured za demografiju i mlade da izradi Strategiju demografske revitalizacije, strateške ciljeve, ključne pokazatelje učinka i ciljane vrijednosti pokazatelja.“¹⁶

6.1. Prijedlog poticajnih mjera obiteljske politike

Obiteljska politika sačinjava objedinjenu politiku različitih aspekta djelovanja od ekonomije, zdravstva, preko socijalnih davanja i demografije. S druge strane, problematika obiteljske politike bavi se brojem stanovništva kojem Hrvatska teži i koje si je zacrtala ostvariti u određenom vremenu. U prvom planu je zasigurno potaknuti svekoliko stanovništvo na povećanje broja rođene djece. No, zasigurno je jednako bitno zaustaviti odljev mozgova, te različitim populacijskim mjerama potaknuti stanovništvo na ostanak u državi, te simulirati one koji su napustili da se vrate skupa sa svojom djecom. Takve mjere potrebno je provoditi u aktivnoj suradnji na državnom nivou te potaknuti ravnomjerni razvoj stanovništvu na cijelom području države.

Često se u javnosti govori o mjerama koje je potrebno provoditi, no često ih se ne realizira što dovodi do rasta depopulacije. Razlog tomu je što mladi nemaju rješena egzistencijalna pitanja

¹⁶ <https://demografijaimladi.gov.hr/o-demografiji/6032>

kao što su posao, mjesto gdje će živjeti te se radije odlučuju na odlazak u druge države radi posla, većeg broja rastava, sve kasnijeg ulaska u bračni život, i sl.

Prema podacima internet izvora Učinkovitih ljudskih potencijala kroz projekte za socijalno uključivanje pokušava se stvoriti kriteriji za veću razinu zapošljivosti, te stvaranja boljih uvjeta za one koji su nezaposleni. Također, projekti koji su usmjereni na zapošljavanje ima za cilj smanjiti nezaposlenosti te potaknuti zapošljivost što je jedan od bitnih preduvjeta za stvaranje obitelji.

6.2. Nacionalni program demografskog razvitka

Nacionalni program demografskog razvitka donesen je prvotno devedesetih godina, a potom su kreirane smjernice za obiteljsku politiku koja je opisana u prošlom odlomku, te Nacionalna populacijska politika. Međutim, pogleda li se razdoblje kada su te politike donesene, a riječ je o razdoblju od 2003. do 2006. godine može se zaključiti kao su zastarjele, ali i neučinkovite. Ono zbog čega je Program demografskog razvitka iz devedesetih godina bio jedan od boljih jer je bio kvalitetno i temeljito propisan, ali bez obzira na kvalitetu većina mjera ipak nije zaživjela.

Neke od mjera koje je taj Program sadržavao su sljedeće:

- omogućavanje sredstava u obliku dječijeg doplatka koji bi rastao proporcionalno broju djece
- omogućavanje mladim parovima dobivanje kredita s malim kamatnim stopama i povoljnijim uvjetima u odnosu na druge
- smanjenje poreznih tereta
- novčane stimulacije za svako novorođeno dijete
- subvencioniranje vrtića i škola
- besplatni udžbenici
- besplatna zdravstvena zaštita djeci
- bolji uvjeti kod poslodavaca za trudnice
- korištenje porodiljnog dopusta
- radni staž od godine dana za svako rođeno dijete.

„Populacijska politika skup je mjera i akcija kojima država usmjerava razvoj vlastita stanovništva, njegovo brojčano kretanje, prostorni razmještaj, brojnost živorođenih i umrlih. Mjere koje obuhvaća su sljedeće:

1. Poticati razvoj potencijalnih središnjih naselja i usmjeravati trend nutarnjih migracija
2. Osigurati dostupnost obrazovanja svima
3. Poticati i subvencionirati osnivanje proizvodnih i uslužnih trgovačkih društava, obiteljskih gospodarstava i drugih oblika zapošljavanja
4. Usmjeravati buduće useljeničke tokove u slabije razvijena i depopulacijska područja
5. Omogućiti kvalitetnu prometnu povezanost potencijalnih središnjih naselja, gradskih i prigradskih prostora, otoka s kopnom i brdsko-planinskih područja
6. Osigurati koncesije državnih poljoprivrednih zemljišta za obiteljska gospodarstva
7. Poticati zapošljavanje mladih nezaposlenih roditelja, roditelja koji samostalno skrbe o djeci i roditelja djece s posebnim potrebama
8. Osigurati uklanjanje diskriminacijskih uvjeta pri zapošljavanju mladih, posebice mladih žena¹⁷

„Kroz porezne olakšice želi se:

- unaprijediti i proširiti sustav postojećih poreznih olakšica,
- uključiti porezne olakšice za rješavanje stambenog pitanja na temelju broja djece, razraditi sustav obiteljskih kredita za područja od posebnog državnog interesa, ruralna i depopulacijska područja,
- unaprijediti kvalitetu obiteljskog života,
- uskladiti porezne olakšice s pravnom stečevinom EU.“¹⁸

¹⁷ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_132_2957.html

¹⁸ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_132_2957.html

7. ZAKLJUČAK

Kada je riječ o temeljnim demografskim pokazateljima naglasak je svakako na kretanju stanovništva, a ono se promatra sa dva aspekta kretanja kao mehaničko i kao prirodno. Kada se promatra s aspekta prirodnog kretanja tada je riječ o kretanjima koji su uzrokovani određenim prirodnim djelovanjem koji se ogledaju kroz natalitet, mortalitet i fertilitet. S drugog pak mehaničkog aspekta može se promatrati na način da se prati djelovanje ljudi na određenom prostoru na način da se prati useljavanje li se ili iseljavanje određeno stanovništvo u druge zemlje. Svaka od navedenih oblika može bitno i na različite načine utjecati na kretanje određenog stanovništva.

Važno je naglasiti kako se je demografska tranzicija od iznimnog značaja upravo iz razloga što je obilježio povijesni razvoj svekolikog stanovništva, a odvijala se kroz tri faze koje će se više objasniti u nastavku, a to su:

1. Predtranzicijska
2. Tranzicijska
3. Posttranzicijska.

Negativni trendovi demografskog kretanja u Republici Hrvatskoj odvija se dugi niz godina i prema svemu sudeći nema perspektivnu budućnost. Obzirom da mjere koje Vlada Republike Hrvatske donijela ne donose učinkovite rezultate obzirom da se u većoj mjeri niti ne provode, budućnost je da će se ovakva demografska slika dodatno prolongirati, ako ne i dodatno narušiti. Unatoč tome što je naglasak hrvatskog gospodarstva na turizmu, potrebno je usmjeriti sve resurse i u druge oblike djelovanja obzirom da je riječ o državi velikog potencijala neznatne iskoristivosti. Depopulacija sve više uzima maha, a ne poduzima se gotovo ništa kako bi se takav trend zaustavio. Takvom stanju ne pomaže niti činjenica da se već nekoliko godina odvija odljev mozgova i to pogotovo u redovima visokoobrazovnih građana uslijed loših uvjeta rada, niskih plaća, nemogućnosti zapošljavanja i mnogim drugim čimbenicima uzrokovanih političkim djelovanjem. Potrebno je učiniti drastične promjene na polju i prilagoditi populacijske mjere stvarnom stanju države i zadržati mlade, obrazovne ljude u Hrvatskoj. Također, potrebno je staviti naglasak na ravnomjernosti stanovništva na području cijele države, usmjeriti ih na život u ruralnim područjima te u konačnici zaustaviti trend iseljavanja u inozemstvo. Ove godine provodi se novi popis stanovništva te je potrebno sukladno njemu tumačiti u kojoj mjeri će pokazatelji i demografska slika biti negativni.

8. LITERATURA

Bibliografski izvori:

1. Gelo, J. Akrap, A. Čipin, I. (2005). *Temeljne značajke demografskog razvoja Hrvatske : (bilanca 20. stoljeća)*. Zagreb: Ministarstvo branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
2. Nejmašić, I. (1991). *Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*. Zagreb: Globus nakladni zavod, Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu.
3. Nejmašić, I. (2014). *Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa, Migracije i etničke teme*. 3 405–435 Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
4. Nejmašić, I. (2005). *Stanovništvo Hrvatske: demogeografske studije i analize*. Zagreb: Hrvatsko geografsko društvo.
5. Žabčić, R. (2007). Žabčić, R. (2007). *Temeljne značajke iseljavanja hrvatskog stanovništva s posebnim naglaskom na iseljavanje u proteklih petnaestak godina*. 26, 97-115.
6. Wertheimer-Baletić, A. (1982). *Demografija stanovništvo i ekonomski razvitak*. Zagreb: Informator
7. Wertheimer-Baletić, A. (2017). *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika : (izbor radova)*. 12 (22), pp 119-124. Samobor: Meridijani.
8. Wertheimer-Baletić, A. (1973). *Demografija : (stanovništvo i ekonomski razvitak)*. 8(6), 1-423.

Web publikacije:

1. Državni zavod za statistiku. *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini*. 24. srpnja 2020. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm [pristupljeno 14. lipnja 2021.]
2. Državni zavod za statistiku. *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini*. 22. srpnja 2021. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm [pristupljeno 17. lipnja 2021.]

3. Državni zavod za statistiku. *Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini*. 11. rujna 2020. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-03_01_2020.htm [pristupljeno 17. lipnja 2021.]
4. Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/> [pristupljeno 14. lipnja 2021.]
5. NN 132/2006. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_132_2957.html [pristupljeno 15. lipnja 2021.]
6. Središnji državni ured za demografiju i mlade. <https://demografijaimladi.gov.hr/> [pristupljeno 12. lipnja 2021.]
7. Učinkoviti ljudski potencijali. <http://www.esf.hr/> [pristupljeno 14. lipnja 2021.]
8. Wertheimer-Baletić, A. *Demografski tranzicijski procesi – kontinuitet ili diskontinuitet*. 14. listopada 2015. <https://hrcak.srce.hr/154740> [pristupljeno 13. lipnja 2021.]

9. POPIS TABLICA I GRAFIKONA

Popis tablica:

Tablica 1. Stanovništvo Republike Hrvatske po županijama 1961. -2019.

Tablica 2. Stanovništvo Republike Hrvatske prema dobi i starosti 2019. godine

Tablica 3. Prosječna starost stanovništva Republike Hrvatske 1971.-2019.

Tablica 4. Udio živorođenih i umrlih u Republici Hrvatskoj 2011.-2019.

Tablica 5. Stope prirodnog kretanja stanovništva

Tablica 7. Stope nataliteta Mađarske, Italije i Republike Hrvatske 2015.-2019.

Tablica 8. Stope fertiliteta Mađarske, Italije i Republike Hrvatske 2015.-2019.

Tablica 9. Prosječna očekivana dob života Mađarske, Italije i Republike Hrvatske 2015.-2019.

Tablica 10. Vanjske migracije Mađarske, Italije i Hrvatske 2015.-2019. godine

Popis grafikona:

Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva 2010. – 2019. na području RH

Grafikon 2. Migracijski saldo Republike Hrvatske u 2019. godini

Grafikon 3. Odseljeni državljani Hrvatske prema državama u 2019. godini